

ข้าราชการ – องคมนตรี สมาสัย ดับไฟ

ประเวศ วะสี
๒๑ มีนาคม ๒๕๔๙

๑. นวัตกรรม ปัญญา สมาอาภา

ในสมัยใหม่ที่สลับซับซ้อน มีระบบที่ซับซ้อนและดรามามากมาย ระบบเหล่านี้ซับซ้อนเกินกว่าคนทั่วไปจะเข้าใจ เมื่อไม่เข้าใจจึงตำ ระบบเหล่านี้เป็นเสมือน “กล่องดำ” เมื่อสังคมไม่เข้าใจระบบที่ซับซ้อนและดรามามากมาย อาจนำไปสู่ความขัดแย้งและรุนแรง บ่อย ๆ ครั้งทุกข้างของความขัดแย้งล้วนเป็นเหยื่อของระบบที่ซับซ้อนและดรามามากมาย สังคมต่าง ๆ แก้ปัญหาไม่ได้หรือวิกฤต เพราะ “กล่องดำ” ทางสังคมเหล่านี้

ฉะนั้น “ยุทธการแกะกล่องดำ” จึงมีความจำเป็นในการทำให้บ้านเมืองพ้นวิกฤต นั่นคือการใช้ความรู้ ข้อมูล หลักฐาน คลื่นความซับซ้อนออกมาให้สว่าง พอที่สังคมจะเข้าใจ และจัดการกับมันได้อย่างถูกต้อง โบราณจึงว่า นวัตกรรม ปัญญา สมาอาภา หรือแสงสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี

สังคมการเมืองไทยกำลังสับสน ขัดแย้ง ร้อนระอุประดุจไฟไหม้ ต้องทำความเข้าใจประเด็นของปัญหา สาเหตุ และเครื่องมือในการแก้ปัญหา จึงจะดับไฟที่กำลังเผาไหม้ได้

๒. ประเด็นหลักของวิกฤตการณ์ทางการเมือง

นายกรัฐมนตรีถูกกล่าวหาว่าไม่สุจริต หรือถึงขั้นทำผิดกฎหมายและหลบเลี่ยงกฎหมายเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและครอบครัวมากกว่าประโยชน์ของประเทศชาติ

จนมีบุคคลและองค์กรต่าง ๆ ออกมาประท้วงและเรียกร้องให้แสดงความรับผิดชอบ และล่าสุดคือแถลงการณ์ของสหภาพนายความและสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ เมื่อวันที่เสาร์ที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๔๙ ที่กล่าวหาว่านายกรัฐมนตรีทำผิดกฎหมาย นี่คือนวัตกรรมที่ไม่ควรจะหลงลืม

๓. ๑๘ ล้านเสียงและการเลือกตั้งใหม่ไม่สามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์ได้

เมื่อประเด็นคือการถูกกล่าวหาว่าไม่สุจริต ทางแก้คือการพิสูจน์ว่าจริงหรือไม่จริง

ถ้านายกรัฐมนตรีมั่นใจว่าไม่ได้ทำผิดก็ควรจัดให้มีการพิสูจน์โดยกลไกที่เชื่อถือได้ ถ้าไม่ผิด การพิสูจน์ใด ๆ ก็จะไม่ผิด ข้อกล่าวหาที่จะตกไป แต่นายกรัฐมนตรีไม่เคยยอมให้พิสูจน์

มักอ้างเรื่อง ทบท. ได้รับเลือกมา ๑๘ ล้านเสียง การที่พรรคได้รับเลือกมาไม่เท่ากับเสียง ๆ ก็ไม่ใช่เครื่องพิสูจน์ว่าไม่ได้ทำผิด อิทธิพลและมาร์กอส เริ่มแรกก็ได้รับเลือกตั้งมาอย่างท่วมท้น หรือประธานาธิบดีนิกสันก็ได้รับเลือกจากประชาชนอเมริกันมากกว่า ๑๘ ล้านเสียง แต่เมื่อทำผิดซึ่ง

น้อยกว่าข้อกล่าวหาที่นายกรัฐมนตรีกำลังได้รับมากก็ต้องลาออก ไม่สามารถอ้างเสียงหลายสิบ ล้านคนมาพอกความผิดได้

การเลือกตั้งใหม่ไม่ใช่เครื่องมือพอกว่าไม่ผิด คนมีเงินมาก ๆ และมีอำนาจรัฐอยู่ในมือ สามารถจัดการให้คนมาออกเสียงให้ตัวได้มาก ๆ แต่ข้อกล่าวหายังอยู่ การจะพอกว่าไม่ผิดได้คือ กระบวนการพิสูจน์ที่เป็นอิสระโดยการสืบสวนสอบสวน ไม่ใช่การโหวต

การเลือกตั้งจึงไม่สามารถแก้ปัญหาได้ เพราะไม่ได้พิสูจน์ข้อกล่าวหาจนกระทั่งมีต่อ นายกรัฐมนตรี การขาดความเชื่อถือไว้วางใจ (Trust) จากนักศึกษา คณาจารย์ สื่อมวลชน คนชั้น กลาง ข้าราชการที่สุจริต ตลอดจนพระราชาวงค์ และองคมนตรี มีแต่จะขยายตัวออกไป ทำให้ไม่สามารถบริหารประเทศได้และอาจวิกฤตรุนแรงยิ่งขึ้น

คุณทักษิณมีส่วนสำคัญในการสร้างโครงสร้างที่ปิดทางออกของตัวเอง จนสังคมรู้สึกติดตัน ว่าจะมีทางออกกันอย่างไร และหวั่นวิตกว่าจะเกิดเหตุการณ์รุนแรงนองเลือด แต่ก็ก็เป็นหน้าที่ของเราทุกคนและทุกภาคส่วนของสังคมที่จะช่วยกันหาทางออกที่ดีที่สุด

๔. ระบบการเมืองไม่สามารถดับไฟที่ตัวเองจุดได้

ขณะนี้ไฟกำลังลุกไหม้ระบบการเมือง

และระบบการเมืองไม่สามารถดับไฟที่ตัวเองจุดได้ จำเป็นที่ภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคม การเมืองจะต้องเข้ามาช่วยกันดับไฟ

แผนผังในตอนที่ ๗ ข้างล่างแสดงภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมการเมืองอย่างคร่าว ๆ

ระบบการเมืองจุดไฟเผาตัวเอง และไม่มีปัญญาดับ แต่ไฟนั้นลามเลียส่งความร้อนหรือ ไหม้ส่วนต่าง ๆ ของสังคมไปด้วย ทำให้สับสนวุ่นวายและเหนื่อยกันไปหมดทั้งสังคม เพราะคน ๆ เดียวแท้ ๆ

ป่าเปรมอายุ ๘๐ กว่าแล้ว ต้องมาพลอยเหนื่อยและเครียดไปด้วย

ใครว่าพระเจ้าอยู่หัวไม่เหนื่อย ในสภาพอย่างนี้

วิกฤตการณ์ทางการเมือง ความเครียดและความเหน็ดเหนื่อยในครั้งนี้อาจนำไปสู่การ เรียนรู้ของสังคมทั้งหมด จะให้ประโยชน์ต่ออนาคตที่ถูกต้องของประเทศไทย

ความไม่ถูกต้องเกิดจากทุนขนาดใหญ่รวมตัวกันมายึดอำนาจทางการเมือง

ทำให้สังคมการเมืองเสียดุลอย่างแรง

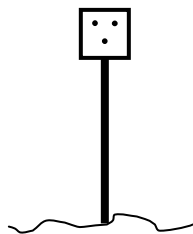
ปรกติความโลภของภาคธุรกิจจะต้องถูกตรวจสอบถ่วงดุลโดยอำนาจรัฐที่มีธรรมาภิบาล

ชนกิจการเมืองรวมอำนาจเงินและอำนาจรัฐเข้ามายุ่งเกี่ยว อำนาจนั้นจึงล้นเกิน เสียดุลยภาพ ทางสังคมการเมืองอย่างรุนแรง องค์กรอิสระต่าง ๆ ถูกครอบงำและแทรกแซงจนหมดศักดิ์ศรีและ ความน่าเชื่อถือ ไม่สามารถเป็นกลไกตรวจสอบและคานอำนาจได้อีกต่อไป

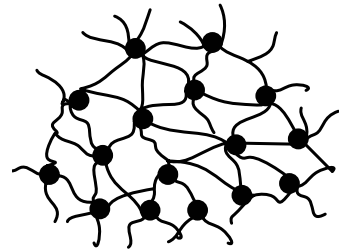
กอบกับนายกรัฐมนตรีมีบุคลิกโดดเด่นผิดธรรมดาในการนิยมให้อะไร ๆ มาขึ้นกับท่าน คนเดียว เสมือนกลไกของประเทศทั้งหมดมาขึ้นกับคน ๆ เดียว ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ อำนาจสิทธิขาดอยู่ที่คน ๆ เดียว ไม่สามารถฝ่าคลื่นลมทางการเมืองของสังคมสมัยใหม่อันซับซ้อน

และโถมถั่งรุนแรงได้ จนต้องปรับเปลี่ยนเป็นระบบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญไปตามๆ กัน ทำให้สถาบันพระมหากษัตริย์อยู่รอดปลอดภัย

แปลกที่คุณทักษิณไม่เข้าใจในข้อนี้ ที่ต้องการรวมอำนาจเบ็ดเสร็จไว้ที่ตัวคนเดียว ประจวบ “ไม้ต้นเดียวเปลี่ยวสันโดษ” จะทานแรงลมไปได้อย่างไร ดูรูป (ก)

(ก) ระบบรวมศูนย์อำนาจ
อยู่ที่คน ๆ เดียว หักโค่นได้ง่าย

(ข) ระบบเครือข่าย มั่นคง แข็งแรงกว่า

ระบบรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่คน ๆ เดียวอันตรายมาก และไม่ยั่งยืนหักโค่นได้ง่าย และเมื่อมีอันเป็นไปก็ไม่มีอะไรต่อเนื่อง ตรงข้ามกับระบบเครือข่ายตามรูป (ข) ที่มั่นคงยั่งยืนกว่า

ปัญหาสังคมปัจจุบันสลับซับซ้อนและยาก แก้ไม่ได้ด้วยอำนาจ รัฐบาลทักษิณเป็นตัวอย่างที่ดี ที่มีอำนาจมาก แต่แก้ปัญหาประเทศไม่ได้ มีหน้าซำยังกำลังโดนอำนาจอื่น ๆ ตีกลับจนตกอยู่ใน “โครงสร้างมรณะ” ลำบากแทบเลือดตากระเด็น

หวังว่าความลำบากของคุณทักษิณจะเป็นบทเรียนให้กับภาคชนกิจว่าการจะเข้ามายุ่งอำนาจทางการเมืองอาจจะไม่ยาก แต่หลังจากยึดแล้วยากสุดกำลังที่จะบริหารประเทศ หวังว่าภาคธุรกิจการเงินจะช่วยกันดูแลให้เกิดความถูกต้องในภาคของตัวและในความสัมพันธ์กับสังคมการเมืองของประเทศ เพราะถ้าปราศจากความถูกต้องแล้วเศรษฐกิจจะเจริญและยั่งยืนไม่ได้

๕. ความขัดแย้งรุนแรงใหญ่ ๆ เกิดจากนักการเมืองเสมอ

ประชาชนไม่ว่าที่ไหน ๆ จะสร้างระบบการอยู่ร่วมกัน ดังที่สร้างเป็นกฎกติกาว่าจะไม่ทำร้ายกัน ไม่ลักขโมย ไม่ผิดลูกเมีย ไม่โกหก เป็นต้น ประชาชนจะทะเลาะกันบ้างก็เล็กน้อย หรือแม้โจรก็ไม่สามารถก่อความขัดแย้งรุนแรงได้มากอะไรถ้าเทียบกับความรุนแรงที่ก่อโดยนักการเมือง ในสมัยโบราณนักการเมืองอาจพาดนไปตายเป็นหมื่นเป็นแสน เพราะความโลภบ้าง เพราะต้องการอิสตรีบ้าง ต้องการช้างเผือกบ้าง ต้องการแผ่อำนาจบ้าง ต้องการรักษาศักดิ์ศรีบ้าง

ผมมีเพื่อนเป็นหมอชาวศรีลังกา เขาบอกว่าคนสิงหลกับคนทมิฬชนเกาะศรีลังกา เมื่อก่อนก็อยู่ร่วมกันเป็นปรกติ แต่นักการเมืองเข้าไปยุยงให้แตกแยกจนฆ่าฟันกันรุนแรง เพราะนักการเมืองต้องการหาเสียง ต้องการมีอำนาจ ต้องการกลบเกลื่อนความผิดของตัวเอง สงคราม

เวียดนามที่คนหนุ่มอเมริกันตายไปถึง ๕ หมื่นคน และคนเวียดนามตายไปกว่า ๒ ล้านคน เกิดจากการตัดสินใจของนักการเมืองอเมริกันเพียง ๔-๕ คน

คนไทยเกิดแตกแยกกันยกใหญ่ เช่น ระหว่างคนเหนือกับคนใต้ ระหว่างคนจนในชนบทกับคนชั้นกลางในเมือง เพราะนักการเมือง ที่จริงคนเหนือกับคนใต้ไม่ใช่ศัตรูกัน คนจนกับคนชั้นกลางไม่ใช่ศัตรูกัน คนชั้นกลางเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีพิสูจน์ตัวเองหรือแสดงความรับผิดชอบ แต่นายกรัฐมนตรีกลับไปปลุกระดมคนจนให้เกลียดคนชั้นกลาง เหตุกับการกระทำไม่ตรงกัน แต่ก็เป็นธรรมชาติของนักการเมือง ดังกล่าวข้างต้น ที่ต้องการหาเสียง ต้องการอำนาจ ต้องการกลบเกลื่อนความผิด โดยไม่คำนึงถึงความแตกแยกและเสียหายที่ก่อให้เกิดขึ้น

ที่จริงเรื่องความยากจนนั้น ผมเคยพูดมาจนปากเปียกปากแฉะและเคยบอกนายกรัฐมนตรีด้วยว่า เกิดจากปัญหาเชิงโครงสร้างที่กดทับคนจน ต้องแก้ปัญหามาเชิงโครงสร้างให้ประชาชนมีศักดิ์ มีศรีมีสิทธิและมีความเป็นธรรมทางสังคม ซึ่งจะทำให้ประชาชนหลุดพ้นจากความยากจนอย่างถาวร มีเกียรติ มีศักยภาพที่จะกำหนดอนาคตของตนเองได้ ไม่ใช่เอาเงินไปส่อ ให้เขาเสพติดเงิน และตกเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจ

๖. มโนสำนึกทางจริยธรรมและการแสดงความรับผิดชอบ

คนเราทำผิดได้ทุกคน มโนสำนึกทางจริยธรรมจะช่วยให้คลี่คลายปัญหาได้ โดยที่นักการเมืองหรือผู้ปกครองมีผลกระทบต่อบ้านเมืองมาก นักการเมืองหรือผู้ปกครองจึงต้องมีจริยธรรมสูงกว่าคนทั่วไป ทศพิศราชธรรมจึงกำหนดคุณธรรมจริยธรรมของผู้ปกครองไว้อย่างสูงส่งและละเอียดยิ่ง สังคมจีนแต่โบราณก็บันทึกไว้ว่าถ้าเมื่อใดกษัตริย์ไม่ตั้งอยู่ในความเป็นธรรม บ้านเมืองจะเกิดทุพภิกขภัย ราษฎรเดือดร้อนทุกข์หอยอมหญ้า ดินฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล เกิดสงคราม

มโนสำนึกทางจริยธรรมต้องออกมาเป็นการแสดงความรับผิดชอบ เช่น รัฐมนตรีคลังของอังกฤษคนหนึ่งลาออก เพราะลูกเขยแอบไปสต็อกใบชาเกินกำไร รัฐมนตรีคมนาคมของญี่ปุ่นคนหนึ่งลาออกเพราะเครื่องบินเจเอแอลตก เมื่อเร็ว ๆ นี้ นายกรัฐมนตรีเกาหลีใต้ลาออกเพราะมัวไปตีกอล์ฟกับนักธุรกิจขณะที่กำลังมีปัญหาในบ้านเมือง เหล่านี้เป็นการแสดงความรับผิดชอบด้วยมโนสำนึกทางจริยธรรม ทั้ง ๆ ที่ตัวเองไม่ได้ทำความผิดโดยตรงที่ชัดเจนแต่ประการใด

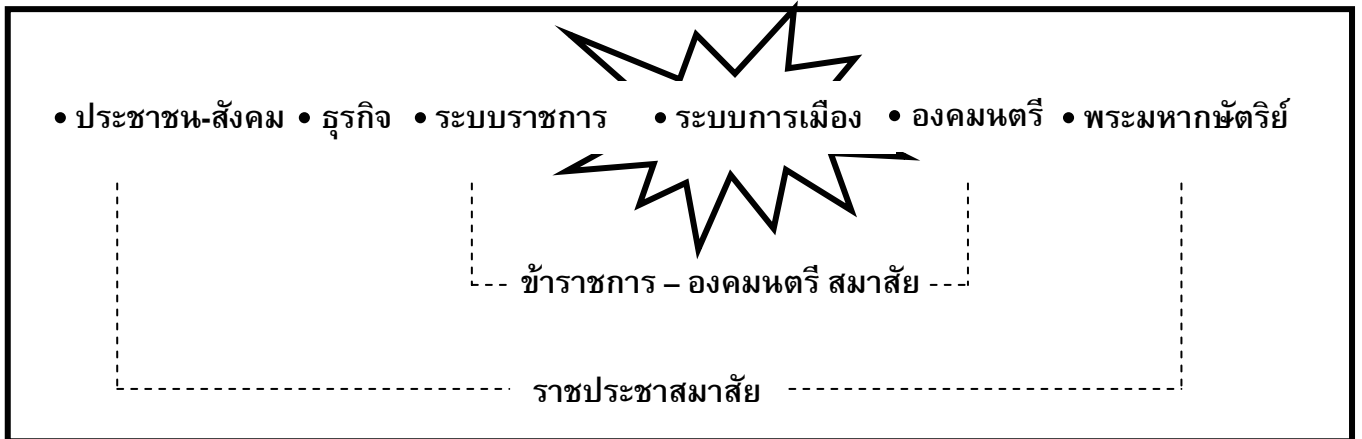
ของเรายังไม่ต้องนับข้อกล่าวหาเรื่องคอร์รัปชัน เรื่องทำผิดกฎหมาย เรื่องขายชาติ ฯลฯ เอาแค่ว่าเป็นรัฐบาลแล้วไม่สามารถรักษาให้เกิดความสงบเรียบร้อยในบ้านเมือง ก็น่าจะต้องรับผิดชอบแล้ว

๗. ข้าราชการ – องคมนตรี สมასัย ดับไฟ

เมื่อไฟไหม้บ้านก็ต้องช่วยกันดับ

ถ้าไหม้เล็ก ๆ น้อย ๆ คนไม่กี่คนก็ช่วยกันดับได้ แต่ถ้าไฟไหม้รุนแรง และไม่มีท่าทีว่าจะดับได้ ทุกภาคส่วนของสังคมก็ต้องช่วยกัน

ข้างล่างนี้เป็นแผนผังภาคส่วนทางสังคมการเมืองอย่างคร่าว ๆ ความพยายามและข้อเสนอแนะการแก้ปัญหาโดยภาคส่วนต่าง ๆ

ภาคประชาชน – สังคม นั้นรวมถึงภาควิชาการและสื่อมวลชนด้วย การเมืองภาคประชาชนกำลังเรียกร้องความรับผิดชอบของนายกรัฐมนตรีอยู่

ภาคธุรกิจ ยังไม่มีความเคลื่อนไหวมาก แต่ควรเข้ามามีบทบาททำให้เกิดความถูกต้องในบ้านเมือง เพราะถ้าปราศจากความถูกต้อง เศรษฐกิจเจริญไม่ได้

ราชประชาสมาสัย เป็นข้อเสนอที่มาแรง แต่ก็ไม่ได้เห็นด้วยกันทุกฝ่าย สถาบันพระมหากษัตริย์ก็อยู่ในฐานะลำบากมากกว่าจะทำอะไร เมื่อใด แนนอนถ้ามีการนองเลือดและเกิดสุญญากาศทางการเมือง สถาบันพระมหากษัตริย์ก็ต้องลงมาช่วยแก้ไข แต่ก็มีเสียงเรียกร้องว่าไม่น่าปล่อยให้นองเลือดเสียก่อน

ข้าราชการ – องคมนตรี สมัชชา ข้าราชการตามปรกติก็ถูกการเมืองควบคุมอยู่และว่าต้องไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง คณะองคมนตรีก็อยู่เหนือการเมือง แต่ยามวิกฤต ไฟกำลังไหม้บ้าน และจะลามเลียไปไหม้หมดทุกสถาบันในสังคมเช่นนี้ ทุกคน โดยศักดิ์ศรี ฐานะส่วนตัว และมโนสำนึกเพื่อบ้านเมือง จะช่วยกันทำอะไรได้บ้าง

ความจริงข้าราชการเป็นกลไกของรัฐ สามารถทำอะไรๆ ได้เยอะมากที่จะหยุดยั้งความไม่ถูกต้องในบ้านเมือง องคมนตรีแต่ละท่านนั้นก็มีเกียรติประวัติอันงดงามจึงได้รับพระบรมราชโองการแต่งตั้ง ทุกท่านจึงมีบารมีโดยส่วนตัว

ข้าราชการและองคมนตรีจะให้กำลังใจแก่กันและกันได้อย่างไร ในการก่อให้เกิดมโนสำนึกทางจริยธรรมถึงระดับที่สามารถถอดชนวนความรุนแรงในบ้านเมืองได้ ด้วยสันติวิธี

ขอให้ช่วยกันนำกันไปพิจารณาอย่างกว้างขวางว่าข้าราชการและองคมนตรีจะให้กำลังใจแก่กันและกันได้อย่างไร จนถึงขั้นดับไฟที่กำลังลุกลามไหม้บ้านเมืองอยู่ได้